

Memoires

1991-A

**Willem
Oltmans**

PAPIEREN TIJGER

INHOUD

Inleiding	7
Amsterdam	9
Los Altos Hills	92
Amsterdam	119
Dallas	179
Amsterdam	202
Dallas	228
Amsterdam	247
Johannesburg	261
Bijlagen	305
Register	447

Readers of previous volumes of Willem Oltmans's *Memoires* will already be aware of their cosmopolitan nature, full of pointed observations on wide array of subjects including politics, journalism, psychology, anthropology, film, literature, friendship, and sex. This particular volume, which includes his journal entries from the first half of 1991, covers an exciting time in history, both in terms of world politics and his personal life. One will find four main topics during these weeks and months. To begin with, the dissolution of the Soviet Union was in full swing. Oltmans, who had traveled the Soviet Union during the 1980s and co-authored a book with Soviet political scientist and spokesman Georgy Arbatov, *The Soviet Viewpoint* (1984), viewed the country's approaching disintegration with mixed emotions. On the one hand he concedes the USSR was a corrupt regime, on the other he points out the unceasing hostility of the West to a regime whose deepest aspiration was to build a worker's Utopia.

During these same months the First Gulf War, begun the previous August with Iraq's occupation of Kuwait, also erupted, becoming the world's first live-broadcast conflict. Operation *Desert Storm* began on January 17 with extensive aerial bombing of Iraq's forces and continued for the next 42 days. The ground war would commence on February 24 and end 100 hours later with a crushing victory over Iraq by US-led coalition forces. The statements of American politicians, particularly President George H. W. Bush, and the jingoistic paroxysms of the American media, come under withering criticism by Oltmans in these pages of the *Memoires*. The themes of evil, corruption and the American empire the reader finds here remain of great concern to Oltmans until the end of his life, for example his collection of essays published at the time of the American-led invasion of Iraq, *Cry for War* (2003).

In South Africa, where Oltmans was living at the time, Nelson Mandela was a free man after nearly three decades in prison. The beginning of the end of the Apartheid system was in motion in the winter and spring of 1991, amidst much uncertainty. The stage was being set for the first multi-racial elections three years later. Oltmans was too outspoken in this volatile environment and would wind up being deported on charges of espionage in August 1992.

■ He would publish a book *Notes from Apartheid Country* a year later. At the same time the video of the arrest and beating of Rodney King by the LAPD in March 1991 had exploded into the news and would, a year later, lead to riots after the acquittal of four police officers. Oltmans viewed the racism of the American system as having parallels with South Africa, a case he made in his *Apartheid USA, 1988* (1989) and other works.

The early months of 1991 also saw the beginnings of Oltmans' participation in his friend Oliver Stone's movie-in-the-making on the assassination of President Kennedy, *JFK*. In March of 1979 Oltmans had shown Stone an unpublished English translation of his "report" on a decade of investigating the Kennedy assassination, *Een reportage over de Kennedy-moordenaars*. He hoped for a movie to be made from the book, but Stone declined. Now in the early months of 1991 Stone was moving forward with filming *JFK*. As we read here Oltmans felt that by prior agreement he would be a lead technical advisor if not the lead technical advisor for the film but Stone had chosen another individual, one with whom Oltmans was acquainted, retired Colonel Fletcher Prouty. Oltmans asked to read Stone's script, clearly with the hope of offering his opinion on it, but was refused. He next offered to write a book on the making of the movie and was again refused. In what Oltmans would term a "consolation prize" (*troostprijs*) Stone would in early March offer him the part of his friend, the larger-than-life George de Mohrenschildt. Most of the footage shot would wind up on the cutting room floor (and the few moments that did not only appear in the film's extended edition). Disappointed, Oltmans would describe the finished film as a flop. An English translation of *Een reportage over de Kennedy-moordenaars* would not be published for another twenty six years. I had the privilege of working with the Willem Oltmans Foundation and the Dutch Foundation for Literature to produce this work directly from the published Dutch text with the title *Reporting on the Kennedy Assassination*.

Michael A. Rinella
May 25, 2018

1 januari 1991*Amerbos*

De omslag van *Time* is veelbetekend: wat gaat er dit jaar in de USSR gebeuren?¹ Triest, maar Gorbatsjov is een ramp.

Cristino Aroche is in de lucht op weg naar Washington DC. Ik stond al in de rij om Thermos binnen te gaan, maar dacht: nee, ik ben nog niet zover dat ik nieuwjaarsdag in de sauna doorbreng. Ik ben de polders ingegaan en blijf thuis – in mijn lege huis.

Amerikaanse uitgevers brengen hun weekbladen uit met de ene omslag na de andere gericht op oorlog. Maar dit gebeurt jaar in jaar uit.

Charles Krauthammer constateert dat Amerika „has run out of ideas, as race-relations worsen, as ethnic divisions harden, as an ex-Nazi pulls nearly as many votes in Louisiana as did the 1988 Democratic presidential candidate.” De Civil Rights Act van 1990 heeft het mogelijk gemaakt dat minderheden de leiding van een bedrijf voor de rechter kunnen brengen als er geen sprake is van „some measure of racial balance”. In werkelijkheid, schrijft Krauthammer, is „affirmative action” een kleine ramp geworden „a nightmare for employers, a bonanza for lawyers, a crumb for blacks.” Als zwarten nu in de vs op prominente plaatsen terechtkomen, stelt men de vraag: „Did he make it on his own or did he get it through a quota?” Het gevolg: „Ethnic quotas and race consciousness become more deeply woven into American life.”²

Time zet George Bush op het omslag en interviewt hem; het is een vraaggesprek dat duidelijk aantoonde wat *a wavering idiot* die man is.³

De persvoorlichter van de Anti-Apartheids Beweging Nederland, Fulco van Aurich schreef in *Het Parool*. Hij refereert aan een felle aanval van Sietse Bosgra op Conny Braam, die keet hebben gekregen. Klets-kousen onder elkaar die niet wisten waar het ooit over ging.

1 *Time*, 31 december 1990, zie bijlage 1.

2 *Time*, 31 december 1990, REPARATIONS FOR BLACK AMERICANS.

3 *Time*, 7 januari 1991.

2 januari 1991

Ik heb gisteravond proberen lezen in *De getatoeëerde Lorelei* van Jaap Harten.⁴ „Haar mond voelde, alsof ze nog geen drie minuten geleden een spinnenweb geproefd had (...). De jongens deden gymnastische oefeningen en kwetterden als spreeuwen (...). Haar Mercedes had grotere koplampen dan de maan.” Genoeg. Ik kwam niet verder dan pagina 15. Dat heet hier te lande „literatuur”.

Ik breng Erik Jurgens de delen twee tot en met vijf van mijn *Memoires*, opdat hij de reeks compleet heeft.

Van de VVD en het CDA (de oud-BuZa-mannetjes Weisglas en De Hoop Scheffer maken daar op dit gebied de dienst uit) mag de EEG niet met Irak gaan praten voor James Baker van de VS. *HP/De Tijd* heeft Thijs Wöltgens van de PvdA op het omslag. De niet aflatende parade van typische Hollandse „grootheden” (imbecielen) die aan de weg timmeren. De vervuiling verspreidt zich. Wie koopt deze shit?

De Volkskrant opent met Wim Noordegraaf vanuit Paramaribo, die weet te melden dat Venezuela en de VS het land met sancties zullen treffen. Dit – zoals ook Fritz Behrendt in *De Telegraaf* nog eens onderstreepte – is allemaal het gevolg van de Kerstcoup van Bouterse.

3 januari 1991

Iemand maakte in *de Volkskrant* een opmerking over Immanuel Kant. Hofland nam het gisteravond over. De media produceren slechts een deerniswekkende cirkel van *non thoughts and non opinions*. Het komt erop neer dat in de arena van gedachteprocessen nauwelijks meer onafhankelijk wordt gedacht. In Italië mag wat Saddam heeft te zeggen niet op de buis. Hier wordt Bouterse geweerd. Opiniemakers durven zelf geen mening te hebben. Wat ze vertellen, blijft binnen de perken van wat men aanneemt dat „Den Haag” acceptabel zal vinden, ook al deed Hofland gisteravond een halfslachtige aanval op Hans van den Broek. Uiteindelijk blijft de commercie bepalend, wat natuurlijk rampzalig is. Niet de onverdraagzame abonnee, zoals Henk

4 Jaap Harten, *De getatoeëerde Lorelei*, De Bezige Bij, Amsterdam, 1986.

Hofland eens stelde, is de aanstichter van het kwaad. Het zijn dikwijls persoonlijke commerciële belangen die bepalen wat gedrukt kan worden en wat niet. De vercommercialisering van gedachtegoed en opinies is wat de wereld steeds verder verziekt. In Brussel heeft men besloten geen ammunitie naar de Britten in de Golf te zenden. Britse kranten schreeuwen hun verontwaardigheid uit. *La lâcheté morale des Belges!* Helemaal niet. Belgen denken anders, helderder. Hun informatie is meer in lijn met de werkelijkheid in dit geval.

Sprak met Peter in Johannesburg. Hij denkt dat er niets ontvreemd is uit mijn flat, ondanks het forceren van de veiligheidshekken. Maar hoe kan ik rust hebben als zoiets gebeurt, bijvoorbeeld in verband met mijn dagboeken? Was het de geheime dienst? Hebben ze afluisterapparatuur geplaatst? Ik moet Peter vragen toch te gaan kijken. Hij kocht een dikke ketting als voorlopige extra afsluiting. Ik stuurde een zo kalm mogelijke fax naar Peter.

James Reston schreef een schitterende badinerende column over George Bush. Een kind vraagt hem: „Wie is de baas bij de nieuwe wereldorde?”

Het antwoord: „Ik ben de baas: George Herbert Walker Bush, president van de vs.”

Dan vraagt het kind: „Wat doe je dan?”

Antwoord: „Ik zie erop toe dat slechte mannen zich goed gedragen.” Reston onderstreept verderop – terwijl hij Bush belachelijk maakt – dat de man denkt dat niet Amerika in gevecht is met Saddam en Irak, maar „de wereld”. Reston toont Bush als een loslopende gek.⁵

Een absoluut afschuwelijk artikel beschrijft hoe in Rio de Janeiro zwerfkinderen „als wild worden afgeschoten.” Georganiseerde knokploegen onder dekking van de politie treden hier op. Het zou een reden voor een Veiligheidsraadbepaling moeten zijn.⁶

Vice-admiraal Frederik Jan van Haver Droese heeft tegenover *De Telegraaf* in Bahrein verklaard dat er Nederlandse fregatten zullen worden ingezet om de Amerikaanse oorlogsvloot te helpen verdedigen als die Irak aanvallen.⁷ Irak heeft geen vloot, dus waar deze mijnheer dan denkt mee bezig te zijn mag joost weten. Een fata morgana. De *Jacob van Heemskerk* en *Philips van Almonde* plus het bevoorradingschip *Zuiderkruis* staan onder zijn „bevel”.

5 *The New York Times*, 3 januari 1991.

6 *De Volkskrant*, 3 januari 1991.

7 *De Telegraaf*, 3 januari 1991.

■ Heb Desi Bouterse een brief gezonden met het advies een klacht bij het Internationaal Hof in te dienen tegen Nederland.⁸ Ik sprak er met Wim Klinkenberg over. Hij vond mijn advies „uitstekend”. „Denk je dat hij het doet?” vroeg hij.

Mijn oude vriendin Hella Pick van *The Guardian* werd op de BBC gevraagd hoe zij de uitwijzing van acht Irakese diplomaten uit Engeland beoordeelde. Zij was het natuurlijk helemaal met de regering eens. Irak had met tegenacties gedreigd, dus eruit ermee. Ik heb haar altijd gezien als een kontlikker van de autoriteiten. Echt vertrouwd heb ik haar nooit. Veel later ontdekte ik dat zij bovendien Joods was. Ik denk niet dat je van leden van die *clan* hoe dan ook een standpunt kunt verwachten waarin de *legitimate rights* van Arabieren of Palestijnen (of Saddam) zijn verwerkt.

In Washington zeggen de Democraten dat Bush geen toestemming van het Congres nodig heeft om de oorlog te beginnen. Bush zegt dat van de tweehonderd keren dat de VS ten oorlog trokken het Congres er maar vijf keer mee instemde. Ik lees een analyse van Peter McGrath die de vraag stelt of onze oorlogen een moreel excuus moeten hebben. De ellende blijft dat de Amerikaanse grondwet 200 jaar oud is en de bevoegdheden van de president en het Witte Huis niets van doen meer hebben met realiteiten van 1990.

4 januari 1991

George Bush wil Irak nog een laatste kans geven om een oorlog te ontlopen. James Baker zal minister Tariq Aziz in Genève ontmoeten. Intussen staat op de voorpagina van de *International Herald Tribune* bij een foto van Bush: „No negotiations; no compromises; no attempts at face-saving and no rewards for aggression.” Ik weet niet wat ze in Washington denken te kunnen bereiken in Genève maar Saddam is geen doetje en *far too cool* om zichzelf te laten vernietigen. Jevgeni Primakov is voor Gorbatsjov naar Bagdad gereisd, maar Moskou heeft het te druk met de eigen besognes om Irak werkelijk te kunnen bijstaan. De wereld galoppeert op een ramp af.

Ik ben de AMRO-betalpas van Peter verloren. Paniek. Ik was ermee op weg om het ding aangetekend naar Hillbrow te verzenden. Ik heb langzamerhand ook zoveel ellende te verwerken, al word ik er steeds kalmer onder. Op de fiets de polders in bracht ook geen rust. Omdat bovendien de pas nog niet door Peter is getekend, is een eventuele geldopname ook niet

8 Zie bijlage 2.

verzekerd. Ik voel me verschrikkelijk verantwoordelijk voor deze nieuwe ramp.

Peter stuurde een fax. Morgen komt een slotenmaker de deur openen en een nieuw slot plaatsen. Hij denkt dat er niemand binnen is geweest in mijn appartement.

Felix Eijgenraam van *NRC Handelsblad*, die interviews over „lezen” maakt, had ik gevraagd of hij mij eens wilde interviewen. Zijn lijstje met namen is al vol. Het is duidelijk: *NRC Handelsblad* is nu ook voor me afgesloten. Helaas.

Kees van den Heuvel heeft mijn artikel over het koningshuis toch bewerkt. Maar het is goed, het gaat om futiliteiten.

Eindelijk heb ik Florrie Rost van Tonningen gesproken. Haar boek wordt me toegezonden, dan ga ik daarna een gesprek met haar voeren. „Als ik u op televisie zie,” zei ik, „doet u me denken aan verschillende familieleden van vroeger in mijn eigen omgeving.”

5 januari 1991

Het kabinet gaat besluiten of Nederlandse troepen naar de Golf gaan. Lubbers, Kok, Relus ter Beek, Van den Broek en de fameuze Berend-Jan van Voorst tot Voorst als staatssecretaris van Defensie zullen hun hoofden over dit vraagstuk buigen. Moet er niet aan denken hoeveel onzin die breinen zullen uitkramen, en natuurlijk zullen ze het verkeerde besluit nemen. Ook Hansje Gualthérie van Weezel is voor.

James Baker en Tariq Aziz zullen in Genève praten. Bush schreeuwt al van de daken: „geen compromis”. Saddam zal ook de Palestijnse kwestie op tafel leggen. „Niets mee te maken,” roept Bush. Net kleine kinderen.

Advocaat Phon van der Biesen te Amsterdam gaat een kort geding tegen de Staat der Nederlanden beginnen, waarin wordt geëist dat het parlement wordt geraadpleegd over deelneming aan de oorlog tegen Irak. Hij treedt op namens vijftien zogenaamde vredesorganisaties.

Frans Weisglas kreeg weer eens een halve pagina in *de Volkskrant* om uiteen te zetten dat Suriname „te vroeg” onafhankelijkheid kreeg en dat Jan Pronk medeverantwoordelijk is voor de chaos aldaar. Heb deze krant mijn commentaar gezonden, ook al weet ik dat het niet zal worden gepubliceerd.⁹

Peter faxte dat hij mijn flat in Hillbrow had geïnspecteerd. Alles lijkt in orde, maar waarom werd er dan ingebroken?

Vroeg opnieuw aan Gerrit Olivier te helpen dat de toegezegde

9 *De Volkskrant*, 5 januari 1991, zie bijlage 3.

37.500 gulden in de Rautenbach-zaak nu ook daadwerkelijk wordt overgemaakt, en wel naar de VSB-rekening van Eduard.

Ik realiseerde me niet eerder dat 7,5 miljoen zwarten in blank Zuid-Afrika wonen en 6,3 miljoen in zogenaamde onafhankelijke thuislanden, bijna de helft dus.

Er zijn 37 Amerikaanse schepen met oorlogsmaterieel, waaronder 13.000 voertuigen en 380 helikopters, via Rotterdam

naar de Golf vertrokken. We blijven brave kooplieden.

Max Pam heeft drek geschept ten aanzien van Jef Last, maar wat waar is, is waar. Heeft hij inderdaad geschreven: „Zoals men, vol afschuw, een wandluis dood drukt die zich aan het menselijk bloed heeft volgezogen, zo drukte de Russische Revolutie de parasieten dood die van het bloed der natie hebben geleefd”? Ik wist dat hij, net als André Gide, een pro-Moskouperiode heeft gekend. Ik zal nooit begrijpen wat de belangstelling voor wat er in Moskou aan de hand was in die mate bij beide heren een pro-Sovjetgezindheid heeft veroorzaakt.

Op het artikel van Peter McGrath in *Time* heeft James Baker schaamteloos geantwoord dat de Amerikaanse buitenlandse politiek – en de komende oorlog in het Golfgebied – zijn terug te leiden tot een woord: *jobs*.

Prachtig artikel van Edward Cody over vlinders in Mexico. Er huizen 150 kilometer ten westen van de hoofdstad in El Rosario 35 miljoen zwart-oranje monarchvlinders. Ze komen in november uit Canada en het noorden van de vs. In totaal komen er jaarlijks 100 miljoen van die diertjes daar samen en leggen daarvoor een afstand van 4.000 kilometer af. Hoe werken die breinen dat ze weten waar ze moeten uitkomen, jaar na jaar? De plek trekt anderhalf miljoen toeristen per jaar.¹⁰

6 januari 1991

Saddam heeft gezegd Koeweit niet te willen ontruimen en dat Palestina moet worden bevrijd. Niet bepaald een opening voor het gesprek in Genève van Baker en Aziz.

Michail Gorbatsjov heeft in het kader van een nieuwe econo-

¹⁰ *International Herald Tribune*, 4 januari 1991.